

Fellesuttalelse – ressursgruppe natur og friluftsliv

Innledning

Kystsoneplanen for Vesterålen vil være kommunenes arealplan for strandsonen og sjøområdene og skal angi hovedtrekkene for bruk og vern av arealene. En plan som går på tvers av kystkommunene vil være både nyttig og nødvendig. Og nå er vi kommet til den fasen hvor det er mulig å komme med konkrete innspill om tiltak og arealbruk, samt relevant kunnskap.

Det er i planprogrammet opprettet tre ressursgrupper som skal få frem innspill fra interessenter underveis i planprosessen. Ressursgruppa *natur og friluftsliv* består av representanter fra frivillige natur- og friluftslivsorganisasjoner, friluftsråd, kystlag og Bondelag i de fem vesterålskommunene. Vi har i mindre grad maktet å involvere organisasjoner i Lødingen. Alle har aktiviteter og interesser knyttet til kystsonen og her er noen eksempler:

- Kystlagene er avhengig av ferdselen på sjøen og en tilgjengelig strandsone slik at de har mulighet til å gå på land
- Norsk Ornitologisk forening er opptatt av å ta vare på viktige områder for fugl
- Naturvernforbundet er opptatt av å verne naturen og kysten mot inngrep og tiltak som har negative følger for naturmangfoldet
- Jeger- og fiskerforeningene er opptatt av å sikre områder for jaktutøvelse og bestander av vilt og anadrom laksefisk
- Turlaget er opptatt av å sikre opplevelseskvalitetene og allmennhetens tilgang til friluftslivsområdene på land og sjø
- Padleklubben er opptatt av naturkvaliteter, sikker ferdsel og tilgjengelige strender for strandhogg.
- Bondelaget er opptatt av at øyer som brukes til og/eller egner seg til beiting av husdyr må tas hensyn til. Næringsutøvelsen (jordbruk) må på ingen måte bli hindret.
- Friluftsrådet?

Ressursgruppa har avholdt tre møter høsten 2020. Ett informasjonsmøte med Norconsult og to ytterligere møter. Det er også valgt fire representanter fra gruppa som deltar i «stormøter» der alle ressursgruppene møtes. Den 30. september deltok disse fire på stormøtet på Sortland.

Ressursgruppa mener at bærekraftig utvikling og en kunnskapsbasert forvaltning må være grunnleggende for planarbeidet. Det er viktig at dette ender i en plan som kommunene kan råde over og som styrer arealbruken i kystsonen. Det innebærer blant annet at hoved- og underformål og bestemmelser er forankret i tilgjengelig og ny kunnskap. Planen må avklare hvilke hensyn som må ivaretas, herunder hvilke tema og geografiske områder som må beskyttes mot tiltak og inngrep.

Ressursgruppa skal bidra med kunnskap om natur- og friluftslivsverdier. Foreningene har også villet synliggjøre befolkningens faktiske bruk av strandsonene og sjøarealene. Gjennom

møtene vi har hatt er hver enkelt deltaker blitt oppfordret til å komme med konkrete innspill, gjerne i kartportalen. Ressursgruppa har samtidig ønsket å sende et felles innspill basert på diskusjonene fra møtene. I det påfølgende oppsummerer vi de viktigste temaene som er drøftet på møtene.

Naturmangfold

Ressursgruppa er opptatt av at planen hensyntar og beskytter naturverdiene. Videre må føre-var-prinsippet legges til grunn ved vurdering av tiltak i områder der kunnskapen er mangelfull. Er det for eksempel et behov for kartlegging av marine naturtyper så må det settes rekkefølgebestemmelser om at dette gjennomføres før det kan fattes vedtak. Et initiativ til en marin kartlegging i kystsonen anbefales.

Dersom det er observasjoner eller erfaringer som tyder på endringer i bestander, uheldige miljøpåvirkninger o.l. må det legges opp til en mer omfattende kunnskapsinnhenting og en avklaring rundt (sannsynlige) årsaker til dette.

Aktuelle områder som er interessante vil spilles inn (gjerne i kartportalen) av de enkelte representanter/organisasjoner, men ressursgruppa vil trekke frem følgende områder som spesielt verdifulle og interessante i planarbeidet:

- Eidsfjorden med sidearmer, med sin store villfisk-rikdom og sitt betydelige omfang av fiskeoppdrett, blant annet lokaliteter med påvist dårlig vannkvalitet
- Godfjorden, med sin betydning som oppvekstområde og innsig-område for en rekke villfisk-arter, og i dag uten fiskeoppdrett. Dessuten grensefjord til annen kystsone.
- Morfjorden (området ved naturreservatet)
- Bleik–Stave samt Bleiksøya. Ikoniske landskapskvaliteter og pressede sjøfuglbestander.

Fugl

Viktige områder for sjøfugl beskyttes mot tiltak som kan være til ulempe for sjøfuglartene. Fuglefredningsområder og verneområder vil i utgangspunktet være underlagt et strengere vern, men ikke alle områder vil være det, som f.eks. beiteområder utenfor disse.

Vesterålen er kjent for å være svært viktig i sjøfuglesammenheng og ressursgruppa har stilt spørsmål om hvordan disse områdene skal beskyttes gjennom kystsoneplanen. Det er blant annet flere IBA'er (Important Bird Areas). "*Målet er til enhver til å sitte inne med oppdaterte kunnskaper omkring inngrep, vernestatus og forandringer i fuglelivet i disse områdene, slik at dette kan brukes som et verktøy for forvaltningsmyndighetene på alle plan. Dette vil ha stor betydning for forvaltningen og verneprosessene for viktige fugleområder*" (birdlife.no). God kontakt med Norsk Ornitologisk forening vil i denne forbindelse være viktig. Her viser vi til en meget konkret og poengtert samleuttalelse fra NOF og Naturvernforbundet i Vesterålen (vedlegg 1).

Friluftsliv

Som en del av kunnskapsgrunnlaget må friluftslivskartleggingen i kommunene legges til grunn. Friluftslivskartleggingen og verdisettingen omfatter i stor grad landområder og

kunnskapen om friluftslivet på sjøen er mangelfull. Det gjelder blant annet for fritidsfiske, padling, dykking og ulike former for uorganisert friluftsliv. Ressursgruppa har involvert padleklubb og sportsfiskemiljø for å få mer konkret informasjon. Innspill fra blant annet Vesterålen turlag og kystlagene vil naturligvis være viktige i denne sammenheng. Vi viser i den sammenheng til vedlegg 2.

Hvordan ett eller flere tiltak vil påvirke et friluftslivsområde avhenger av hvilke tiltak det er snakk om. Ved større tiltak/bygg med krav om reguleringsplan og konsekvensutredning skal konsekvensene vurderes, men de langsiktige effektene, samt de visuelle og lydmessige effektene utenfor tiltaksområdet, kan ofte være vanskelig å avklare.

Eksempler på tema som det må tas hensyn til er følgende:

- Landskapet - bryter formål og tiltak med landskapet?
- Opplevelseskvaliteter for friluftsliv og reiseliv må sikres
- Støy - stillhet er det viktigste for dem som utøver friluftsliv.
- Lysforurensning er lite hensyntatt i arealplanleggingen generelt og det er behov for å øke kunnskapen rundt visuell forurensning. Ressursgruppa mener viktige friluftslivsområder må beskyttes mot visuelle forurensninger så langt det lar seg gjøre.

Ressursgruppa ber om at følgende punkter vurderes å få inn i planen:

- Det opprettes hensynssoner langs friluftslivsområdene i kommunene
- Statlig sikrede friluftslivsområder må vernes mot inngrep og tiltak som kan forringe opplevelseskvaliteten.
- Forbud mot sjikanøse stengsler og hindringer i strandsonen
- Kartlegging av den funksjonelle strandsonen og byggegrense mot sjø.

Strandsonen

I henhold til nasjonal arealforvaltningspolitikk og planlovverket skal strandsonen beskyttes mot inngrep og allmennheten skal sikres tilgang. Til tross for dette er strandsonen under størst utbyggingspress. I vurderingen av tiltak i sjøområdene må strandsonens betydning for friluftsliv og ferdsel kartlegges. På den måten kan en sikre at det kan bli gode avklaringer mellom bruk og vern. Det er som oftest lokale forhold, som tilgjengelighet og topografi, som har avgjørende betydning for bruksfrekvensen og verdien av strandsonen. Det kan være betydelige brukerinteresser og naturverdier som er i direkte samspill med sjøarealene og de kvalitetene fjordene bidrar med. Dette må ses i sammenheng med arealformål og tiltak som foreslås.

Det er særlig viktig at by- og tettstedsnær strandsoner får inngrepsfrie strekninger. Det er likeledes viktig at kyststier, gode landingsplasser, badeviker og attraktive utfartssteder beskyttes.

Jakt

Det utøves blant annet jakt på kobbe i kystsonen og denne form for jaktutøvelse må hensyntas i planen. Jakta foregår spredt over regionen, avhengig av vær og vind. Gruppa kan eksempelvis nevne: området Haug – Ongstad (vestsida av Hadseløya) og

Ytre Gavlfjorden mellom Andøya og Stø.

Fritids- og sportsfiske

Vesterålen Turlag har spilt inn en rekke mye brukte fiskeplasser, i litt varierende grad fra kommune til kommune (se vedlegg 3 og 4). Generelt er fjordsystemene i Vesterålen oppvekstområder for en rekke fiskearter, i tillegg til store sesongbaserte innsig av vandrende bestander. Dette gjør kysten og fjorden yndet til fritidsfiske. Dette er en svært viktig og uorganisert aktivitet for befolkningen i regionen.

Eksempler på viktige fiskeplasser er Hadsselfjorden og området mellom Hadseløya og Bølandet.

Padleturer og padleleder

Vesterålen Padleklubb har stilt til rådighet den mye brukte digitale portalen *Ti på skjæret*, som viser en rekke padlemål og turtips i distriktet. [Trykk her](#) for lenke til kart. Kartet gir god og nyttig informasjon om friluftslivet på sjøen.

Gamle farleder og padleleder

En viktig oppgave for kystlagene har vært å spille inn gamle farleder. I vedlegg 5 til denne uttalelsen er det et kart der flere av disse er tegnet inn i. Vi ber om at disse innspillene blir hensyntatt i det videre planarbeid.

Anadrome laksevasdrag og laksefisk

Planen må ha ta hensyn til ville bestander av anadrom laksefisk og laksevasdrag i regionen. Dette innebærer at tiltak må vurderes opp mot vassdragene og ulemper det vil ha for anadrom laksefisk.

Ressursgruppa har følgende punkter til dette:

- Sjøørretens og sjørøyas beiteområder i sjøen må beskyttes og utvandrende laksesmolt må sikres en lusefri vandringsvei mot havet. Det finnes forskningsmetoder for å kartlegge dette.
- Opprettelse av hensynssoner/bufferoner til anadrome laksevasdrag, med bestemmelser om det ikke skal gjennomføres tiltak som kan påvirke bestandene. Grensen for en slik sone må settes med bakgrunn i kunnskap og et føre-var-prinsipp.
- Ressursgruppa sender samarbeid med lokallag av NJFF inn et kart med prioriteringer over de viktigste vassdragene, se vedlegg 6 (de viktigste vassdragene, prioritert 1., som må ha størst beskyttelse er ringet rundt).
- Utgangspunktet må være faglig og forskningsbasert forankret.
- Rømt oppdrettslaks og lakselus er de største truslene mot villaksen. Med dagens driftsform med åpne merder vil det bli rømminger og fare for økte lusekonsentrasjoner i fjordene. Hvordan skal planen forholde seg til dette?

Akvakultur

Ressursgruppa mener det er behov for å avklare tålegrensen for oppdrett i fjordene og regionen ellers. Hvor grensen går kan best settes gjennom kunnskapsinnhenting eller etter et føre-var-prinsipp. Med konvensjonell driftsform med åpne merder i fjordene er det naturligvis begrensninger for hva økosystemet tåler. Dette må legges til grunn dersom det skal være en bærekraftig forvaltning av sjøområdene.

Følgende punkter har vært oppe til diskusjon i ressursgruppa:

- At det settes bestemmelser om at ny oppdrettsvirksomhet skal skje med lukket teknologi
- Hva med landbaserte anlegg?
- Ingen vet effektene av "havfarm".
- Og så kommer en ny næring; tangproduksjon. Det begynner å bli trangt i fjordene nå.
- Det bør settes bestemmelser om hvilken type anlegg/driftsform som kan tillates
- Lysforurensning, støy, utslipp av næringssalter og spillfôr mv. - dette må avklares i planen
- Luseproblematikk?

Akvakulturtillatelser gis etter sektorlovverk som andre sektormyndigheter forvalter, men det skal alltid tas hensyn til arealformål og bestemmelser ved lokalitetsklareringer. Gjennom møtene i ressursgruppa og stormøtet på Sortland virker det å være en bred og felles enighet om at dispensasjoner vil være meget uheldig og svekke planens legitimitet. Derfor blir det et viktig arbeid å avsette akvakulturformål i egnede områder og helst som enbruks akvakultur som avklarer behovet (enheter, fortøyninger mv.). Det er viktig med en behovsavklaring rundt fortøyningsarealer slik at det ikke oppstår dispensasjonssaker eller interessekonflikter senere. Fortøyninger vil for eksempel innebære ulemper for aktiviteter som foregår på dypere vann.

Det er sjelden mulig å ha sameksistens mellom oppdrett og annen bruk av arealene. Vi viser til veileder T-1491 til kommunens arealdel hvor det blant annet står følgende om akvakultur opp mot andre interesser i flerbruksområder: «(...) Akvakultur kan inngå i dette flerbruksformålet der det er hensiktsmessig, men akvakultur representerer i motsetning til de øvrige formålene her stort sett en eksklusiv bruk. Man bør derfor være tilbakeholden med å inkludere områder for akvakultur i områder for allmenn flerbruk. Dersom akvakultur inngår i flerbruksformålet oppnås liten styring og interesseavklaring, noe som kan tale for å avsette områder for akvakultur som egne akvakulturområder.» Akvakultur skal da ikke tillates og må derfor ikke ligge inne som en flerbruksmulighet.

I vurdering av nye lokaliteter til akvakulturanlegg må det sørges for at anadrom laksefisk og laksevassdrag beskyttes mot kjente påvirkninger. Sjøørretens beiteområder i sjøen må beskyttes og utvandrende laksesmolt må sikres en lusefri vandringsvei mot havet. Stadig flere laksebestander sliter, og lakselus og rømt oppdrettsfisk er de største truslene.

Akvakulturanlegg må ikke plasseres der de kan være en trussel mot naturmangfoldet og det marine økosystemet i fjordene. Fjordene er unike i verdenssammenheng og hver enkelt fjord har ulike kvaliteter. Dette må hensyntas i planarbeidet. Øksfjorden i Lødingen er ofte blitt

trukket frem på grunn av at det er en terskelfjord. Terskelfjorder kan ha dårlig vannutskifting og være ekstra sårbare for tiltak som medfører utslipp av næringsalter. Dette er forhold som må undersøkes og hensyntas i planen. Det er også kjente biologiske verdier i fjorden og et stort potensial for et enda rikere naturmangfold. Her må kunnskapsgrunnlaget forbedres og gjøres vurderinger på om det er bærekraftig med ytterligere akvakulturanlegg.

Eidsfjorden

- Tålegrensen for ytterligere oppdrettsvirksomhet i Eidsfjorden foreslås å bli kartlagt. Dette kan for eksempel gjøres ved å se eksisterende anlegg i sammenheng med flere parametere (fiskehelse, miljø, lus, ferdselsrestriksjoner mv.).

Gavlfjorden

- I gruppa er det vært flere klare meninger om at det ikke må bli mer oppdrett i Gavlfjorden.

Sortlandssundet

- Ikke ønskelig med mer oppdrettsvirksomhet

Godfjorden

- Gruppa har stilt seg spørsmålet; *hvorfor kan vi ikke ha en referansefjord uten oppdrett i regionen?* Godfjorden lanseres som en slik fjord.

Dette er eksempler på fjorder som har vært diskutert i gruppa. Men vi presiserer at alle fjorder må vurderes ut ifra de ulike kvalitetene og utfordringer disse har. Fjordenes egnethet til nye tiltak og fjordsystemets tåleevne må vurderes ved vurdering av arealformål.

Landbruk

I gruppa har diskusjonene rundt landbruk vært knyttet til det å ta vare på grunnlaget for å drive landbruk og særlig beite langs kysten og på øyene. Det er blant annet viktig at ferdsel med båt til og fra øyene ikke forhindres slik at næringsutøvelsen kan opprettholdes. I vedlegg 7 er det et innspill til Norconsult som er ett eksempel på akkurat dette.

Andre merknader:

- **Fiskeri**

Ressursgruppa har også diskutert spørsmål knyttet til fiskeri og her en noen av punktene:

- Fiskeinteresser må ivaretas
- Akvakulturanlegg må styres unna gytefelt og viktige oppvekst- og gyteområder.
- Krav om konsekvensutredning (når og hvor?)
- Fiske etter raudåte er for mange brukere av sjøområdene en uønsket aktivitet. Raudåte er en nøkkelart i økosystemet gjennom å være en viktig næring for fugl og fisk. Ressursgruppa ønsker ikke trålfiske i planområdet generelt.

- **Motorferdsel og ferdselsreguleringer (vannskuter)**

Stor trafikk og mange brukergrupper og brukerinteresser på sjøen, medfører utfordringer. Båter og vannskutere med høy fart skaper risiko for ulykker, konflikter mellom brukergrupper (harde og myke), følelse av utrygghet, særlig for myke trafikanter. Mye trafikk og høy fart skaper også konflikter med naturmangfoldet.

Med ny havne- og farvannslov er det blitt enklere for kommunen å utarbeide lokale reguleringer for vannskuterkjøring. Det oppfordres til å vurdere behovet for regulering for å ivareta lokale hensyn til sikkerhet, friluftsliv og natur overfor alle brukere av sjøområdene. Dagens regelverk gir kommunene muligheter til å regulere bruken av vannskuter eksklusivt, både når det gjelder fart og forbud. Men dette må begrunnes saklig, som et hvert annet offentlig vedtak. Vedtaket skal gjøres etter havne- og farvannslovens § 8. Kommunen har myndighet til å vurdere verdien av blant annet følgende interesser høyere enn for eksempel bruk av vannscooter:

- *Hensyn til sikkerhet og støy*
- *Hensyn til friluftsliv og rekreasjon*
- *Hensynet til dyre- og fuglelivet.* Ressursgruppa viser her til uttalelse fra NOF Bodø og Naturvernforbundet i Salten (vedlegg 8) som angir en del prinsipper for hvordan ei slik regulering kan gjennomføres i praksis. Ressursgruppa slutter seg til hovedsynspunktene her, men understreker at løsningene må tilpasses lokal topografi og ferdselsmønstre.

Ressursgruppa oppfordrer Norconsult til å ta kontakt dersom noe er uklart eller det er behov for ytterligere informasjon.

04.12.2020

Ressursgruppa natur og friluftsliv